

STRESZCZENIE

Celiakia jest autoimmunologiczną chorobą ogólnoustrojową, spowodowaną ekspozycją na gluten i związane z nim prolaminy u osób predysponowanych genetycznie. Charakteryzuje się różnorodnymi objawami klinicznymi, obecnością swoistych przeciwciał w surowicy, haplotypu HLA-DQ2 i/lub HLA-DQ8 oraz enteropatią. Objawy kliniczne celiakii są zróżnicowane i mogą obejmować zarówno przewód pokarmowy, jak i inne narządy. Choroba ma charakter nieuleczalny, a jedyną dotychczas skuteczną metodą leczenia jest ścisłe przestrzeganie diety bezglutenowej. Na przestrzeni ostatnich lat odnotowuje się zwiększenie częstości występowania pozajelitowych objawów celiakii, które mogą występować u około 60% dzieci. Do takich objawów należą zaburzenia dotyczące narządu wzroku, zarówno w obrębie struktur przedniego, jak i tylnego odcinka oka. Uważa się, że wynikają one z zaburzonego wchłaniania składników pokarmowych oraz z krążących przeciwciał i kompleksów immunologicznych w tkankach ocznych.

Celem pracy była ocena częstości występowania odchyień wybranych parametrów okulistycznych u dzieci i młodzieży z celiakią. Podjęto próbę określenia czy czas stosowania diety bezglutenowej wpływa na występowanie zmian ocznych. Badano również związek wyników badań laboratoryjnych z odchyleniami w badaniach narządu wzroku.

Analizie poddano łącznie 125 osób, od 6 do 18 roku życia. Grupa badana obejmowała 62 osoby w wieku $12 \pm 3,38$ lat. W tej grupie celiakię rozpoznano na podstawie wytycznych ESPGHAN obowiązujących w momencie rozpoznania celiakii (kryteria z 2012 lub 2020 roku) po wykluczeniu schorzeń będących kryteriami wykluczenia z badania. W skład grupy kontrolnej wchodziły 63 osoby w wieku $11,4 \pm 3,33$ lat, na diecie pełnej, u których celiakię wykluczono na podstawie testów serologicznych. Były to dzieci bez zapaleń, operacji i urazów gałki ocznej w wywiadzie oraz bez zaburzeń organicznych, schorzeń przewlekłych oraz mogących wpływać na narząd wzroku. Grupy nie różniły się istotnie pod względem płci i wieku. Badania przeprowadzono w okresie od 2021 do 2023 roku, w Poradni Gastroenterologicznej dla Dzieci Szpitala Uniwersyteckiego nr 1 im. dr Antoniego Jurasza oraz w Klinice Okulistyki i Optometrii Szpitala Uniwersyteckiego nr 2 im. Jana Bizuela w Bydgoszczy, po uzyskaniu zgody Komisji Bioetycznej przy UMK w Toruniu, Collegium Medicum. Do analizy wykorzystano wyniki badań oka prawego. Obliczenia statystyczne

zestawiono za pomocą programu Microsoft Office Excel 2019 oraz Statistica 13 TIBCO 2 Software Inc. Za poziom istotności statystycznej przyjęto $p < 0,05$.

Wykazano, że występują istotne różnice między grupą badaną i kontrolną w średnim stężeniu ferrytyny, kwasu foliowego i FT3. Stwierdzono istotnie niższą czułość kontrastową i głębokość komory przedniej u dzieci i młodzieży z celiakią. W pozostałych mierzonych parametrach okulistycznych nie odnotowano różnic między pacjentami z chorobą trzewną, a grupą kontrolną. Czas stosowania diety bezglutenowej istotnie wpływał na stężenie witaminy B₁₂, kwasu foliowego i hemoglobiny we krwi oraz wyniki grubości rogówki w centrum (CCT) i okołotarczową grubość warstwy włókien nerwowych siatkówki (RNFL) w kwadrancie górnym. Ponadto wykazano negatywną korelację wyników okołotarczowej grubości RNFL w kwadrancie nosowym oraz grubości RNFL w plamce ze stężeniem przeciwciał IgA przeciw transglutaminazie tkankowej. Odnotowano korelacje między ferrytyną oraz kwasem foliowym, a niektórymi parametrami okulistycznymi.

Przeprowadzone badania wykazały, że występowanie celiakii ma niewielki wpływ na anatomię i funkcjonowanie narządu wzroku u dzieci i młodzieży. Niektóre badane parametry (CCT i okołotarczowa grubość RNFL w górnym kwadrancie) mogą zależeć od czasu stosowania diety bezglutenowej przez chorych. Zmiany części parametrów okulistycznych mogą być związane z niedoborami składników pokarmowych u pacjentów z celiakią.